

Asia: VN/20323/2020

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100)

Valitkaa jompikumpi alla olevista vaihtoehdoista

Lausunnonantajalla on lausuttavaa esitysluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SUUPOHJAN PERUSPALVELULIIKELAITOSKUNTAYHTYMÄ

LAUSUNTO

Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä lausuu pyydettyä kannanottona hyvinvointialueiden perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöksi sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista sote-uudistuksesta johtuen (Sote100)

Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä on antanut lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sote-maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi 14.9.2021. Lausunnossa esitetyt vastaukset kysymyksiin sekä siinä esitetyt huomiot ovat edelleen ajankohtaisia suhteessa hallituksen eduskunnalle antamaan lakiesitykseen (HE 241/2020 vp).

Lausuntomme keskittyy muutamiin pääkohtiin.

Palvelujen saatavuus, saavutettavuus myös lähipalveluna

Sote-uudistuksessa keskeisimpänä tavoitteena on parantaa palveluiden yhdenvertaista saatavuutta, oikea-aikaisuutta ja jatkuvuutta. Hyvinvointialueen sote-palvelujen tulee olla saavutettavia myös Suupohjan alueen asukkaille. Suupohjan peruspalveluliikelaitoksen kuntien alueen - Isojoen, Karijoen, Kauhajoen ja Teuvan kuntien asukkaiden peruspalvelut on turvattava lähipalveluina kaikissa kunnissa. Alueen alhainen tulotaso, korkea sairastavuus, heikko ikärakenne vaikuttavat alueen väestön palvelutarpeeseen nykyisin ja lähivuosina. Alueen asukasohja pienenee, mutta sotepalvelun kysyntä samanaikaisesti lisääntyy alueen väestön ikääntyessä. Tilanne voi olla eri osissa hyvinvointialuetta hyvin erilainen. Asukkaiden palvelutarpeiden erilaisuus edellyttää erityistarpeiden huomioimista ja palvelujen kohdentamista tarpeiden mukaisesti.

Vaikka lainsäännökset eivät sinällään turvaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta alueilla. Alueille syntyvät palveluverkkoratkaisut sekä sote-palveluiden laatuun liittyvät erot vaikuttavat alueen eri osien palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen. Saatavuutta määrittävät alueiden sisällä monet muutkin tekijät kuten alueen eri alueiden tulotaso, väestökehitys, väestön sijoittuminen alueille kuten myös sote-työvoiman saatavuuteen liittyvät haasteet.

Nykyinen palveluverkko on muodostunut pitkän kehityksen tuloksena vastaamaan kunkin kunnan palvelutarvetta. Kuntalaisten tosiasiallinen pääsy tarvittaessa lähipalveluihin on toimivan palvelurakenteen lähtökohta. Maakuntien rahoitusmalli ja vallankäyttö voi johtaa palvelujen voimakkaaseen keskittämiseen. Palvelujen monikanavaisuus kuten sähköiset palvelut ja kotiin tuotavat palvelut lähipalveluiden rinnalla parantavat palvelujen saatavuutta ja mahdollistavat myös lähipalvelut hyvinvointialueiden eri osissa. Muutoksessa on turvattava tosiasialliset sosiaali- ja terveystyöpalvelut lähipalveluna kaikille.

Hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyys

Hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyys tulee varmistaa valtion toimesta siten, että ei myöskään vaaranneta kuntien taloutta ja toimintaa. Hyvinvointialueen valtionavustuksen määräytymisperusteet edellyttävät selkeän tarveperustaisen kriteeristön luomista. Tällä hetkellä tarveperusteissa laskennassa korostuvat terveydenhuollon palvelutarpeista muodostuva ennakointi. Sosiaalihuollon palvelutarpeen täsmällisempi ennakointi edellyttää sosi-aalihuollon kirjaamiskäytäntöjen kehittämistä ja yhdenmukaistamista. Laajemminkin tulevan hyvinvointialueen toiminnassa on muistettava sosiaalihuollon palveluiden rooli ja merkitys alueen asukkaiden hyvinvoinnissa sekä palveluiden kustannusten muodostumisessa.

Rahoituksen kriteerit ja painoarvot edellyttävät vielä kriittistä tarkastelua ja nykyistä luotettavampaa tietopohjaa ennen kuin niitä käytetään hyvinvointialueiden rahoituksen perustana. Sote-tarvekertoimien määräytyminen sisältää useita epävarmuustekijöitä. Tiedot ovat epävarmoja ja skaalattuja. Kattavan kustannustiedon puuttuessa on jouduttu käyttämään useita laskennallisia menetelmiä erityisesti sosiaalihuollon osalta - vain yhden miljoonan suomalaisen tiedot ovat käytettävissä. Suurin aineisto-ongelma on, ettei sosiaalihuollon avohoitoa eikä ikääntyneiden toimintakykyä koskevia tietoja kerätä valtakunnallisiin rekistereihin.

Tarveperustaisuuden ohella rahoituksen määräytymiskriteereissä korostuu väestömäärään perustuvat kertoimet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen kustannuksissa. Tämä tulee vaikeuttamaan varsinkin määrällisesti alenevan väestön hyvinvointialueita, joilla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarve edelleen kasvaa mm. väestön ikääntymiseen liittyen.

Valmistelussa olevien tietojen mukaan uudistus leikkaa tulevasta Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen rahoituksen kasvun tarpeesta lähes puolet. Verrattuna nykyiseen kustannustasoon, kokonaisrahoitus nousee n 12 milj. euroa vuosien 2022 -2023 välillä. Vuosina 2015 - 2019 vuotuinen rahoituksen tarve on kasvanut keskimäärin 25 milj. euroa vuodessa.

Vakioidun rahoitusmallin painotukset vaikuttavat merkittävästi maakunnan saamaan rahoituksen määrään. Hyvinvointialueen kokonaisrahoituksesta 80 % perustuu laskennallisen palvelutarpeeseen. Hyvinvointialueen rahoituksen määrään voidaan vaikuttaa merkittävästi terveyden-, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon perushintojen keskinäistä suhdetta muuttamalla. Tällä tavoin ja asukasmäärän perustuvalla rahoituksella valtio voi ohjata käytännössä vuositasolla rahoituksen toteumaa ja tämä vaikuttaa myös kokonaisuuden muihin lukuihin kuten tarveperusteisen rahoituksen muodostumiseen.

Kuntatalouden kestävyys

Uudistuksen tavoitteena oleva väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää myös kuntien järjestämistä vastuulle jäävien palvelujen sekä niiden rahoituksen turvaamista, jotta tavoitteeseen olisi mahdollista päästä. Kuntien heikkenevä taloustilanne vaikuttaa suoraan kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen edellytyksiin. Rahoituksen turvaaminen on kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistä. Väestön hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen ei ole mahdollista pelkästään lainsäädännön keinoin ja julkisen sektorin toimenpitein, vaan se edellyttää ihmisten omaehtoista toimintaa sekä yhteistyötä myös kolmannen sektorin toimijoiden sekä yritysten kanssa.

Hyvinvointialueen perustamisen ei tule johtaa siihen, että kuntien taloudellinen asema ja kunnan toimintojen rahoitus vaarantuvat. Maakuntien rahoituksen riittävyys tulee varmistaa valtion toimesta niin, ettei mahdollista rahoitusvajetta tulla rahoittamaan niistä varoista, joilla valtio rahoittaa kuntien toimintaa.

Osana kuntien talousvaikutusten kokonaisuutta kuntien kannalta on kohtuutonta, että niiden sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja pelastustoimeen käytettävä irtain omaisuus siirtyvät hyvinvointialueelle vastikkeettomasti. Kuntien velvollisuutta kattaa kuntayhtymien alijäämät ennen kuntayhtymien varallisuuden ja velkojen siirtymistä hyvinvointialueelle tulisi vähintään kohtuullistaa. Mikäli kunnan vuokraustoiminnan katsotaan olevan yhtiöittämisvelvollisuuden (Kuntalaki 129§) alaista siirtymäkauden jälkeen, tällöin yhtiöittämisen tulisi olla kunnalle varainsiirtoverosta vapaata. Suupohjan liikelaitoskuntayhtymän painottaa kantanaan, että hyvinvointialueiden on lunastettava kuntien ja kaupunkien sote-kiinteistöt niiden täydestä arvosta. Lakiesitys nykyisessä muodossa johtaa siihen, että kuntien on yhtiötettävä vuokra-kiinteistönsä, mikä on raskas ja tarpeeton prosessi.

Heikkilä Eija

Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä - Hallinto